

Angelika Gardiner

Senkinek sem kellenek

A nemi csonkítás áldozatai

Jefere sötét színű szemei segítségért könyörögnek. Harminc napig volt úton gyalog, meséli a 21 éves nő. A szabadban aludt, és piacokon koldult élelmet, míg idetalált. Aztán a mondat közepén hirtelen elnémul. Zavartan mered a lábaira, és megpróbálja piszkosfehér öltözékének néhány redőjét feltűnés nélkül a lábszárai közé gyűrni. Kitaposott rózsaszín műanyagszandáljai körül kis tócsa keletkezett, amely ráadásul büzlök is. Az orvosnő, aki barátságosan hallgatta Jeferét, egyik karját a félénk etióp nő vállára teszi, és olyan bátorítóan mosolyog rá, mintha semmit sem vett volna észre. *Dr. Catherine Hamlin* különben is tisztában van a helyzettel. Jefere egyike annak a sok-sokmillió afrikai nőnek, akik terhességük és szülésük révén kitaszítottakká váltak, és akiket arra kárhoztattak, hogy teljes elszigeteltségben tengessék nyomorult életüket a társadalom peremén. Csak nagyon kevesüknek van kilátása arra, hogy megmenekül – hacsak Jeferehez hasonlóan el nem jutnak valahogy az addisz-abebai *Fistula-Hospital*-ba.

A kórház – amelynek pavilonjai virágzó bokrok között rejtőznek egy kis folyó fölötti meredek hegyoldalon – világszerte egyedülálló intézmény. A felvételi irodára naponta érkeznek kétségbeesett nők, arcukon félelem és reménykedés keveréke. Valamennyiükkel hasonló kegyetlenséggel bánt el az élet. Többnapos vajúdas után halott gyereket szültek, s közben olyan súlyos belső sérüléseket szenvedtek, hogy azóta nem tudják ellenőrizni ürítési funkcióikat. Mivel állandóan vizelettől és széktől büzlenek, senki sem akarja, hogy köze legyen hozzájuk. „A modern egészségügyi rendszerű országokban már nem léteznek ilyen rettenetes esetek”, tájékoztat a kórház alapítója, Catherine Hamlin, egy magasra nőtt, vékony, szelíd kék szemű és ezüstfehér hajú

ausztrál nő. „Ott császármetszéssel mentik meg az anyákat és gyerekeiket. De a sivatag szélén vagy magas hegyek eldugott völgyeiben lévő afrikai falvakban senki sem tud segíteni a nőknek, ha szülési komplikációk támadnak.”

Így volt ez Jeferével is. Szülőfaluja kétnapi járőföldre fekszik a legközelebbi szilárd burkolatú úttól. Ott, ahonnan ő jött, ősidők óta mások ha-

a szöveteiket már nem járja át a vér, elhalnak.” Az így keletkező lyukat jelező szakkifejezés: hüvelyi fisztula. A következmény pedig: a nő vizelete és széklete szakadatlanul csurog le a lábain.

Jefere még hetekkel és hónapokkal halott gyermeke születése után is szilárdan hitt abban, hogy meggyógyul. „Egyszerűen fekvé maradtam abban a sarokban, ahol aludni szoktam, és a lehető legkevésbé mozgattam”, meséli. „Azt hittem, ez majd meggyógyít.” A hüvelyi fisztula azonban nem gyógyul magától. Jefere férje végül nem tudta már elviselni rossz szagú ifjú feleségét, és visszaküldte a szüleihez, de azok sem akarták megtérni a közelükben. Végül a falu szélén kellett berendeznie magának egy üresen álló kunyhót. Napközben mezei munkát végzett, távol a falu többi lakójától, esténként anyja elhozta neki az ételmарadékokat. Jefere hat évig kínlódott így. „A magány volt a legrosszabb. Szinte megőrjített.”

Egy napon Jefere apja a piacról tért vissza, ahol legidősebb lánya szörnyű sorsáról beszélgetett más férfiakkal. Valamelyikük halott a *Fistula-Hospital*-ról. Amikor apja beszámolt neki erről, Jefere azonnal határozott. Noha alig tudott járni, mivel combjainak belső része állandóan gyulladásban volt, útra kelt a fővárosba. Bár szülei adtak neki egy kevés pénzt az országos buszjáratra, egyetlen sofőr sem akarta elvinni, mivel annyira büzlött. Jefere összeharapta az ajkait, és gyalog ment el, mígnem végül eltalált az Addisz-Abeba peremén álló kórházhoz.

A *Fistula-Hospital* a hüvelyi fisztulától szenvedő nők egyetlen reménye, de egy olyan ritkán lakott országban, mint Etiópia, ahol ráadásul kereken 80 nyelvet és 200 nyelvjárást használnak, nem terjed olyan egykönnyen a jó hír. A páciensek megkérdezése nyomán kiderült: átlagosan öt évig

A lányok körülmetélése becslések szerint évente 2 millió, négy-tizenkét év közötti új áldozat életét nyomorítja meg, testi-lelki értelemben egyaránt. Etiópiában, Szomáliában, Sierra Leonében és Dzsibutiban a nők legalább 90%-a körül van metélve, számuk világviszonylatban 130-140 millióra tehető. A körülmetélés a felnőttkorba történő átmenet szertartása, amely egyben kultikus megtisztulást is jelent, vagy pedig kifejezetten a szexuális élvezet elfojtását célozza.

Ezt a körülmetélést általában otthon végzik el, fájdalomcsillapítás nélkül: ollóval, késsel vagy pengével eltávolítják a lányok csiklóját és a kis szeméremajkakat. Egyes vidékeken ráadásul összevarrják a nagy szeméremajkakat, s csak egy kis nyílást hagynak szabadon. Az így körülmetélt nők egész életükben szenvednek vizelezkor és menstruációjuk idején. Minden szüléskor, de gyakran a nemi élet elkezdése előtt is fel kell vágni a körülmetélt nőt. Úgy becsülik, hogy a szülés kapcsán közöttük bekövetkezett halálesetek fele vezethető vissza a körülmetélésre.

tározni arról, mi lesz egy lánnyal. Tehát Jeferét sem kérdezték meg, mikor és kivel akar összeházasodni. Apja egy olyan férfi családjával alkudott meg, akit Jefere nem is ismert. Jefere hirtelen az illető felesége lett, és aztán nem tartott sokáig, míg terhes lett. Ekkor 14 éves volt. Amikor megindult a szülés, a (szinte minden etióp nőt ért) nemi csonkítás következtében keletkezett hegeseések miatt fel kellett vágni a külső nemi szervét. Bár ezt fájdalmasnak, de még normálisnak találta. Utána azonban rettenetesen alakultak a dolgok. Catherine Hamlin megmagyarázza, mi történik ilyen esetekben: „E fiatal nők közül sokan még nem értek el olyan testi fejlettséget, hogy a szülés normális módon mehessen végbe. Ha azonban a vajúdas másfél napnál sokkal tovább tart, akkor a magzatnak nincs esélye arra, hogy életben maradjon. A halott kis test nyomja a női szerveket,

tartott, amíg ezek a nők egyáltalán tudomást szereztek a kórház létéről. Az egyik nő, aki csak hatvanévesen halott róla, nem tudta abbahagyni a sírást, amikor végre ismét száraz volt a lába köze. Egy halvaszülés után több mint negyven éven át kellett elviselnie a hüvelyi fistula nyomorúságait. „Ennyi elpocsékolott idő, amikor nem tudtam, hogy lehet rajtam segíteni”, panaszkolta. Sok nőt hozzátartozóik egyszerűen leraknak a kórház kapuja elé, mint valami postai csomagot, amelyre senki sem tart igényt. Mások fáradtságos kérdezősködés után találnak ide, vagy csak felmutatnak a taxinak egy kartonlapot, amelyen ez áll: *Fistula-Hospital*. Cím nélkül persze, hiszen a városban mindenki tudja, hol van. „A legtöbb nőt három hét után gyógyultan tudjuk elbocsátani”, mondja Catherine Hamlin. „Búcsúzól egy kis viteldíjat kapnak tőlünk, és egy új ruhát, jelképeként annak a teljesen új életnek, amely odakint vár rájuk.”

Az ausztrál nő új-zélandi, szintén nőgyógyász férjével együtt eredetileg azért érkezett Etiópiába, hogy segítsen modernizálni az ország bábaképzését. „De aztán a császári kórházban, ahol alkalmaztak minket, ismételen találkoztunk olyan nővel, akik félelmetes sérüléseket szereztek szülésük során. Otthon nem láttunk ilyesmit.”

Az orvos házaspár speciális műtéti módszereket fejlesztett ki az ilyen nők számára. Amikor egyre több két-

ségbeesett nő kopogtatott ajtajukon, Hamlinéknak az az ötletük támadt, hogy saját kórházat alapítsanak. Anglia, a Brit Nemzetközösség és az Egyesült Államok számos egyházi közössége, orvosi fakultása és magánszemélye adta össze a pénzt az építkezéshez, az etióp kormányzat biztosította a telket. 1974-ben nyitották meg a *Fistula-Hospital*-t. Azóta kerekén 25000 nőt operáltak meg ingyen. Ezért az impozáns életműért már kétszer terjesztették fel Nobel-békedíjra az immár tíz éve özvegy Catherine Hamlint.

Ama csaknem nyolcvanéves Catherine Hamlin – a legtöbb nővérhez és orvoshoz hasonlóan – a klinika területén álló pavilonok egyikében lakik. A kórház jövőjének biztosítása érdekében az alapítónő az elmúlt években honi orvosok és adminisztrációs szakemberek elkötelezett munkacsoportját nevelte ki, és fokról fokra ezek veszik át a felelősséget. Az éppoly jóságos, mint energikus orvosnő ennek ellenére még mindennap jelen van. „Ő az a tündöklő alak, aki körül minden forog”, mondja egyik segítőtje, miközben újból felmossa a kórterem kőpadlóját. Az egész kórházban a tisztaság és a friss szappanoldat illata érezhető. A főépület előtt betegek fekszenek a fűvön, azokba a színes mintázatú gyapjútakarókba burkolózva, amelyeket brit nők egy csoportja kötött. Trópusi fák árnyékában egy tanítónő, Melkitu

Kend általános iskolai ismereteket próbál átadni hallgatóinak, mert a *Fistula-Hospital* legtöbb betege nem tud írni-olvasni, egyesek még az ország hivatalos nyelvét, az amharist sem értik. Ez megnehezíti azoknak az ügyvédnőknek a dolgát, akik hetente egyszer eljönnek, hogy tájékoztassák a betegeket a nők jogairól – például arról, hogy Etiópiában 18 év a törvényes házasság korhatára.

Az egyetlen kórteremben – amelynek ablakai a folyópart fölötti ápoló virágágyakra nyílnak – hatvan beteg fekszik, az ágyak alig egy méterre vannak egymástól. „Európában ez lehetetlen lenne, de ezek a nők örülnek, hogy végre nincsenek egyedül”, mondja Catherine Hamlin. És még valami lenne elképzelhetetlen nálunk: Mihelyt lábra tudnak állni a frissen operált betegek, elkezdik hasznossá tenni magukat. Egyikük világoskék, virágos mintájú hálóingében felmászott az ablakpárkányra, és az ablaküveget tisztítja. Mások az ételosztásban segítenek, gombokat varrnak fel, vagy művészi frizurákat készítenek egymásnak. „Egyszerűen részt akarnak venni a dolgokban”, mondja az orvosnő, „hisz oly sokáig nélkülözték a közösséget”.

Ez azokra a betegekre is érvényes, akik sosem mehetnek már haza. Az ő sérüléseik olyan súlyosak voltak, hogy mesterséges végbélkivezetést kellett alkalmazni, s így arra szorulnak, hogy hátralévő életüket modern orvosi intézmények közelében töltsék. Számukra alapították az Addisz-Abeba melletti hegyekben *Desta Mender* települést, a *Fistula-Hospital* zöldséges ágyásoktól és egy erdőcskétől körülvett fiókin-tézményét. Itt él az egyik csinos fehér házban Banju, egy 16 éves, életrevaló lány. 13 évesen hozzáadták egy ortodox paphoz, majd a terhesség és a szülés visszavonhatatlanul tönkretette az egészségét. Hét műtét áll mögötte, sosem lehet már gyereke, sántít, és kivezetett végbele van. Ennek ellenére Banju úgy sugárzik, mint egy boldog gyerek. „Most itt van a családom”, mondja, és a három másik fiatal nő, akikkel a közös hálószobában osztozik, egyetértően bólogat. „Soha életemben nem volt ilyen jó dolgom.” Catherine Hamlin valóban jól választotta meg a település nevét. *Desta Mender* ugyanis azt jelenti: Az öröm faluja.

Forrás: Publik-Forum, 2005/13

